

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ МОРСЬКИХ СУДЕН: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

LEGAL REGULATION OF REGISTRATION OF MARINE SHIPS: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

Ременяк А.Д.,
магістрант кафедри транспортного права
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеського національного морського університету

У цій роботі проаналізовано чинне законодавство, що регулює реєстрацію морських суден в Україні та розглянуто зарубіжний досвід. Запропоновано зробити реєстр України відкритим або міжнародний реєстр суден, тобто реєстр, в якому мають реєструватися судна, якими володіють іноземці – громадяни інших держав та юридичні особи, зареєстровані в інших юрисдикціях.

Ключові слова: порт, реєстрація судна, національність судна, судовий реєстр, міжнародний реєстр.

В данной работе проанализировано действующее законодательство, регулирующее регистрацию морских судов в Украине, и рассмотрен зарубежный опыт. Предложено сделать реестр Украины открытым или международный реестр судов, то есть реестр, в котором должны регистрироваться суда, которыми владеют иностранцы – граждане других государств и юридические лица, зарегистрированные в других юрисдикциях.

Ключевые слова: порт, регистрация судна, национальность судна, судовый реестр, международный реестр.

In the given work the current legislation regulating registration of sea courts in Ukraine and foreign experience are analyzed. It is proposed to make the register of Ukraine an open or international register of ships, that is, a register in which vessels registered by foreigners – citizens of other states and legal entities registered in other jurisdictions must be registered.

Key words: port, vessel registration, ship nationality, ship register, international register.

Постановка проблеми. В Україні питання про введення міжнародного реєстру суден дискутується приблизно з 2001 року. Було навіть розроблено кілька варіантів законопроекту про міжнародний реєстр суден. Однак, на жаль, закон досі не прийнятий. І все це необхідно для сприяння розвитку впливу України в міжнародному судноплаванні. А вже нині в національному законодавстві прямо виключена можливість реєстрації суден, якими володіють нерезиденти. А це, своєю чергою, не дає можливість для реєстрації нових суден в Українському судовому реєстрі. Отже, необхідно створити нові більш сприятливі умови реєстрації. У зв'язку з цим видається актуальним дослідження юридичних аспектів.

Стан опрацювання. Питаннями регулювання реєстрації судів в Україні та вивченням зарубіжної практики займалися такі дослідники: К. Степанова, В. Степанов, А. Ницевич, К. Ряшенцева, Н. Мельников, А. Скоробогатов, М. Мирошниченко.

Метою цієї роботи є аналіз чинного національного та зарубіжного законодавства для визначення напряму розвитку реєстрації суден в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основоположним у морському праві є поняття судна. Прийнято вважати, що юридичними ознаками судна є прапор і національність, реєстрація та ідентифікація. Саме реєстрація в Державному судовому реєстрі України або тієї чи іншої держави є ключовим моментом, з якого починається існування судна в правовому аспекті.

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права (ЮНКЛОС) передбачається, що кожна держава незалежно від того, чи є вона прибережною або у яких є вихід до моря, поширює свою юрисдикцію на судна, які ходять під її прапором [1].

Реєстрація судна встановлює національність судна, його розміри і тоннажність для цілей ідентифікації, а також подає документальні докази володіння судном. Реєстрація дає змогу зробити судно впізнаваним у відкритому морі, а також надає всі привілеї прапора (наприклад, право на консульську допомогу в зарубіжних портах або право на захист збройними силами країни, під прапором якої ходить судно).

Необхідно відзначити, що в міжнародному морському праві відсутні правові норми, які прямо вказують на необхідність реєстрації судна.

Теоретично судно може бути не зареєстрованим у жодному судовому реєстрі і не мати національної приналежності. Таке судно не може бути автоматично визнано піратським або винним у порушенні міжнародного правопорядку, проте це судно не буде відчувати себе спокійно навіть у відкритому морі. Відсутність державного прапора на щоглі сигналізує про те, що жодна держава світової спільноти не контролює це судно. Це судно буде перебувати фактично поза законом на підставі статей 90-92 ЮНКЛОС. Тому судно обов'язково необхідно реєструвати.

Кожна держава має передбачити умови надання «громадянства» судну і правила проведення реєстрації, а також забезпечити судно документами, які підтверджують право плавання під її прапором.

У зв'язку з цим у кожній країні створений свій судовий реєстр, де фіксується зв'язок між державою прапора судна і його власником.

У світі можна виділити три типи реєстрів:

1. Відкриті реєстри;
2. Закриті реєстри;
3. «Зручні прапори».

До закритих реєстрів відносяться перші реєстри країн, які традиційно історично володіють судами. Це Великобританія, Франція, Норвегія, Данія, Німеччина тощо.

Закриті реєстри характеризуються найсуворішими правилами для судновласників. У них можуть бути зареєстровані тільки судна, які належать резиденту цієї країни (громадянину або компанії, зареєстрованої на території цієї країни).

Також існують відкриті реєстри, які створюються як другий реєстр у «материнській» державі або на офшорній території з юридичними посиланнями на «материнську» державу. Відкриті реєстри є, наприклад, на островах Мен і Джерсі, які пов'язані з Великобританією. На судна, зареєстровані в іншому реєстрі, поширюється юрисдикція «материнської» держави.

«Зручні прапори» визнані Міжнародною федерацією транспортних робітників (МФТ). Органом, який визна-

час перелік «зручних прапорів», є Комітет зі справедливої практики МФТ [2].

Комітет приймає рішення про те, які прапори є «зручними», а які ні, і веде список країн, що пропонують можливості «зручного прапора». Крім того, час від часу комітет може додавати або виключати країни зі списку.

Нині «зручними» визнаються прапори Белізу, Кайманових островів, Кіпру, Гібралтару, Панами та ін.

Для прикладу розглянемо Судновий реєстр Джерсі.

Джерсі – один із найбільш популярних прапорів для реєстрації суден, валовою місткістю до 400 БРТ, який входить до групи британських прапорів “the Red Ensign Group”. У реєстрі Джерсі не можуть бути зареєстровані судна, тоннажність яких перевищує 400 БРТ. Тому для реєстрації в Джерсі обов’язковим є отримання тоннажного сертифіката (Tonnage Certificate), який має бути виданий класифікаційним товариством зі списку, затвердженого реєстром (наприклад, Bureau Veritas, Rina Det Norske Veritas, Germanischer Lloyd, American Bureau of Shipping).

Свідоцтво про реєстрацію судна в Джерсі дійсне протягом 10 років, якщо право власності не змінюється протягом цього періоду. Якщо відбувається зміна власника і новий власник вирішує зберегти прапор Джерсі, випускається новий сертифікат про реєстрацію строком дії на наступні 10 років.

Реєстр Джерсі допускає тимчасову реєстрацію. Тимчасова реєстрація часто використовується, коли ще не готові документи, необхідні для постійної реєстрації. Свідоцтво про тимчасову реєстрацію діє протягом трьох місяців (може бути відновлено за запитом і сплати додаткового мита) і дає судну такі ж права, як і постійна реєстрація [3].

Що стосується особливостей реєстрації суден в Україні, Державний судновий реєстр України є закритим реєстром. Тобто в разі якщо власником судна виступає нерезидент (фізична або юридична особа) можливість зареєструвати судно в Україні прямо виключена (ч. 3 ст. 32 КТМ України) [4].

Питання реєстрації суден в Україні регламентуються Кодексом торгового мореплавання України (КТМ України), Порядком ведення Державного реєстру України і Суднової книги України, затвердженого Постановою КМУ від 26.09.1997 № 1069 (далі – Порядок ведення Державного реєстру України і Суднової книги України), та іншими нормативно-правовими актами [5].

Кожне судно в Україні має бути зареєстровано, крім військових кораблів та катерів, шлюпок і інших плавучих засобів, які належать будь-якому судну; спортивних суден; весельних суден, які використовуються без двигуна, довжиною до 2,5 метра (ч. 1, 2 ст. 26, ст. 31 КТМ України, п. 2.12 Порядку ведення Державного реєстру України і Суднової книги України). Реєстраційні знаки наносяться у носовій частині малого судна з двох бортів чіткими цифрами або українськими літерами висотою не менше 10 см, які можна стерти (п. 2.2.2 Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України, затверджені Наказом Міністерства транспорту України від 16.02.2004 № 91, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 12 червня 2004 року за № 872/9471, далі – Правила судноплавства на внутрішніх водних шляхах України) [6].

При цьому малим судном вважається будь-яке судно, крім рибальського, довжина корпусу якого менше 20 м, за винятком суден, побудованих чи обладнаних для буксирования, штовхання або ведення в ланцюзі судів, які не є малими суднами, а також суден, на яких дозволено перево-

зити більше 12 пасажирів, і поромів (абз. 12 п. 1.1 Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України).

Відповідальність за порушення правил охорони порядку і безпеки руху на річковому транспорті і маломірних суднах, керування судноводіям і річковими або маломірними суднами, що не зареєстровані у встановленому порядку, або такими, що не пройшли технічний огляд, або не несуть бортових номерів і позначення, або мають несправності, з якими заборонено їх експлуатацію, або переобладнання без відповідного дозволу, або з якихось порушень правил завантаження, норм пасажиромісткості, обмежень щодо району та умов плавання; правил випуску судна в плавання або допуск до керування судном осіб, які не мають відповідного документа; правил, які забезпечують безпеку експлуатації суден на внутрішніх водних шляхах, а також порушення правил реєстрації торговельних суден передбачена в статтях 116, 116-1, 116-2, 116-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУоАП) [7].

Ухилення від обов’язкової реєстрації судна тягне за собою накладення штрафу від 25 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 425 до 850 грн) (ч. 2 ст. 116-3 КУоАП).

Більше того одним із напрямів розвитку судноплавної галузі в Україні є неминуче введення другого або міжнародного реєстру, який дозволяв би піднімати прапор України, не менш зручний ніж класичні «зручні» прапори офшорних країн відкритої реєстрації суден, що відкриває можливість об’єднати переваги, характерні для класичних реєстрів «зручного» прапора і національних реєстрів. Це збереже реальний зв’язок між судном і державою прапора.

Висновок. Україна має багату історію морської діяльності, але за останні 20–25 років вітчизняний морський комплекс зазнав великих збитків. Україна перетворюється з міцної морської держави на «країну біля моря». Однак в Україні зберігається значний потенціал для відродження морської діяльності.

Таким чином, у разі експлуатації судна фізичною особою – громадянином України на території України судно необхідно зареєструвати в Державному судновому реєстрі України. У разі якщо судно зареєстровано в іноземному судновому реєстрі, за наявності підтверджуючих документів, реєстрація в реєстрі України не потрібна.

Проведене дослідження дало змогу зробити висновок, що з огляду на особливості законодавства України та законодавства окремих юрисдикцій, для надання сприяння міжнародній судноплавній спільноті і залученню до реєстрації у судновому реєстрі України нерезидентних власників суден, доцільніше було б зробити реєстр України відкритим або міжнародний реєстр суден, тобто реєстр, в якому мають реєструватися судна, якими володіють іноземці – громадяни інших держав та юридичні особи, зареєстровані в інших юрисдикціях. Процедура реєстрації суден у Міжнародному реєстрі має бути простою і зрозумілою, передбачати можливість реєстрації обтяжень. Слід ввести максимально широку свободу для національності членів екіпажу судна.

За деякими оцінками, запровадження міжнародної реєстрації суден сприяло концентрації флоту під національним прапором: у Данії на 97%, у Туреччині – 84%, у Португалії – 83%, у Франції – 81% і в Італії – 70%. Другі, або міжнародні реєстри в більшості країн дають судновласникам різні податкові пільги [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй по морському праву від 10 грудня 1982 р., ратифікація від 3 червня 1999 року. / Відомості Верховної Ради України. № 728-14. Ст. 90–92.
2. Міжнародна федерація транспортних робітників (МФТ) (International Transport Workers' Federation, ITF). Офіц. сайт. URL: <http://www.tpu.ru>
3. Британський реєстр судів у Джерсі (British Register of Ships in Jersey). Офіц. сайт. URL: <https://www.gov.je/Travel/MaritimeAviation/BritishRegisterShips/Pages/FullRegistration.aspx>
4. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23 грудня 1995 р. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 176/95-ВР ч. 3. Ст. 32.
5. Про затвердження Порядку ведення Державного суднового реєстру України і Суднової книги України від 26.09.1997 р. / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 1069.
6. Про затвердження Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України від 16.02.2004 р. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 91.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 8073-Х.
8. Interlegal (2017), Второй реестр судов в Украине, офиц. сайт. URL: <http://interlegal.com.ua/ru/publikacii/vtoroj-reestr-sudov-v-ukraine/>

УДК 341.645

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ ООН

LEGAL STATUS OF JUDGES OF THE UN INTERNAL JUSTICE SYSTEM

Фомін П.В.,
адвокат,аспірант кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті проаналізовано положення статутів і процедурно-процесуальних актів органів внутрішньої системи правосуддя Організації Об'єднаних Націй щодо правового статусу суддів; приділено увагу особливостям призначення винагороди суддів; акцентовано увагу на існуючій проблематиці в цій сфері.

Ключові слова: винагорода, міжнародна міжурядова організація, обов'язки, правосуддя, права, статус, суддя.

В статье проанализированы положения уставов и процедурно-процессуальных актов органов внутренней системы правосудия Организации Объединенных Наций относительно правового статуса судей; уделено внимание особенностям назначения вознаграждения судей; акцентировано внимание на существующей проблематике в этой сфере.

Ключевые слова: вознаграждение, международная межправительственная организация, обязанности, правосудие, права, статус, судья.

In this article it was analyzed the provisions of the Statutes and procedural acts of the United Nations internal system of justice for the legal status of judges; it was paid attention to the specifics of the appointment of remuneration of judges; it was focused on the existing problems in this area.

Key words: remuneration, international intergovernmental organization, duties, justice, rights, status, judge.

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) є універсальною міжнародною міжурядовою організацією, цілі діяльності якої мають глобальний характер: мир і безпека, розвиток і права людини. Однак дієве функціонування будь-якої великої організації є неможливим без сприятливої обстановки для роботи її персоналу, оскільки суперечки між співробітниками й адміністрацією, зокрема щодо відновлення контрактів, справедливого поводження, просування по службі, дискримінації, переслідування або прийняття дисциплінарних заходів, можуть значним чином вплинути на ефективність діяльності такої організації. Наприклад, з цієї метою в межах ООН було створено внутрішню систему правосуддя, покликану реагувати на ситуації, коли співробітники вважають, що їхні права були порушені, а правил організації не було дотримано. Водночас ефективне функціонування такої системи є неможливим без належного дотримання прав суддів і чіткої регламентації їхнього статусу, що безпосередньо впливає на процес відправлення правосуддя.

Вищезначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження та її значимість для захисту прав людини, зокрема прав співробітників організації та суддів.

Стан опрацювання. Питання правового статусу суддів внутрішньої системи правосуддя ООН досі залишала-

ся поза межами наукових досліджень в українській науці міжнародного права. Окремі аспекти міжнародно-правових стандартів статусу суддів, правового становища суддів органів міжнародної кримінальної юрисдикції було висвітлено в роботах таких науковців: М. Баймуратова, М. Буруменського, М. Микієвича, Р. Каламкаряна, С. Черниченка, Т. Сироїд, Л. Фоміної та інших. Однак ця тематика потребує подальшого детального дослідження.

Мета статті полягає у проведенні аналізу положень статутів і процедурно-процесуальних актів органів внутрішньої системи правосуддя Організації Об'єднаних Націй щодо правового статусу суддів.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: дослідити положення статутів і процедурно-процесуальних актів Трибуналу зі спорів ООН та Апеляційного трибуналу ООН щодо правового становища суддів; проаналізувати особливості системи виплати винагороди суддів; зробити відповідні висновки та пропозиції.

Виклад основного матеріалу. 1 липня 2009 року в межах Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) почала функціонувати нова система відправлення правосуддя, основною метою діяльності якої є вирішення виникаючих суперечок між співробітниками та адміністрацією. У реформованій системі було створено два рівні врегулювання